

Действующий Уголовный кодекс Украины имеет две статьи, направленные на защиту и охрану свободы вероисповедания. Одна из них устанавливает ответственность за воспрепятствование совершению религиозных обрядов, поскольку они не нарушают общественного порядка и не сопровождаются посягательством на права граждан (ст. 139). Вторая признает преступным посягательство на здоровье граждан под предлогом исполнения религиозных обрядов (ст. 209). Как известно, одним из критериев оценки необходимости наличия любой нормы в качестве уголовно-правовой является судебная практика, которой же по ст. 139 Уголовного кодекса в Украине нет. Это свидетельствует о том, что законодатель оценивает общественную опасность воспрепятствования совершению религиозных обрядов, поскольку они не нарушают общественного порядка и не сопровождаются посягательством на права граждан, значительно выше, чем того требует современная социальная реальность. В этой связи данный состав из разряда преступлений целесообразно перевести в разряд административных проступков.

Думается, что высказанные предложения будут способствовать созданию надлежащих условий для реализации права граждан на свободу вероисповедания.

Список литературы: 1. Витрук В.Н. Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе. - М.: Наука, 1979. - 229 с. 2. Заец А.И. Система советского законодательства Проблема согласованности. - К.: Наук. думка, 1987. - 97 с. 3. О выборах народных депутатов: Закон Украины. Ведом. Верхов. Рады Украины. - 1997. - № 43. - Ст. 280. 4. О свободе совести и религиозных организациях: Закон Украины от 23.04.1991 г. Ведом. Верхов. Рады Украины. - 1991. - № 25. - Ст. 283. 5. Чечот Д.М. Субъективное право и формы его защиты. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. - 72 с. 6. Юридические гарантии конституционных прав и свобод личности в социалистическом обществе Под ред. Л.Д. Воеводина. - М.: Изд-во МГУ, 1987. - 342 с.

О.В. Тарасов, канд. юрид. наук

ООН І НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПЕРЕГЛЯД МЕХАНІЗМУ СПІВРОБІТНИЦТВА

Одним з показників демократизації міжнародних відносин є широке співробітництво міжурядових організацій, у першу чергу ООН, з різними неурядовими організаціями (НУО). Наприклад, у грудні 1995 р. консультативним статусом в ЕКОСОП користувалися

1068 НУО (7. с. 12). Міжнародно-правові засади подібних взаємовідносин були закладені ще при створенні ООН (6). Відповідно до ст. 71 Статуту ООН ЕКОСОП уповноважується провадити належні заходи для консультації з неурядовими організаціями, заінтересованими в питаннях, що належать до її компетенції. Для реалізації ст. 71 Статуту ООН в рамках ЕКОСОП було створено Комітет з НУО і прийнято резолюцію 288 В (Х) "Заходи по консультаціях з НУО", яка визначила конкретний механізм співробітництва ООН - НУО. У 1968 р. ця резолюція була переглянута й отримала назву резолюції 1296 (XLIV) (3. 1968 р.).

Глобальні зміни кінця 80-х - початку 90-х років, значна активізація НУО на всіх рівнях і в усіх галузях міжнародного співробітництва примусили ООН знову звернутися до перегляду консультативного механізму. Починаючи з 1993 р., у Робочій групі відкритого складу велися міжурядові переговори по вдосконаленню взаємовідносин ООН з НУО, що знайшло відбиття в декількох резолюціях (1993/214, 1993/80, 1994/28, 1995/304) та інших документах (E/1996/58, E/1996/92) ЕКОСОП. В результаті Рада прийняла резолюцію 1996/31 — "Консультативні відносини між ООН і НУО" від 25 липня 1996 р. (3. 1996 р.).

Яким же чином сьогодні ООН буде свої відносини з НУО?

Відповідно до п. 20 ч. 2 резолюції 1996/31 угода про консультації укладається з двома цілями: для отримання ООН високоавторитетної інформації від НУО і для надання НУО можливості висловити свої погляди. При цьому під НУО мається на увазі "організація, яка не заснована будь-яким державним органом чи на основі міжурядової угоди" (п. 12, ч. 1).

Згідно з ч. 1 резолюції 1996/31 НУО, яка бажає отримати консультативний статус, повинна займатися проблемами, що входять до компетенції ЕКОСОП, її цілі і завдання повинні відповідати духу, цілям і принципам Статуту ООН, вона зобов'язується підтримувати і пропагувати діяльність ООН. Крім того, НУО повинна користуватися стійкою репутацією у сфері своєї компетенції, бути демократичною за структурою і процедурою прийняття рішень, не повинна фінансуватися урядом та ін.

Консультативні відносини можуть бути встановлені не тільки з міжнародними, регіональними і субрегіональними НУО, але й з національними НУО. При цьому діє принцип справедливого географічного представництва НУО з окремих регіонів земної кулі. Особливу увагу резолюція 1996/31 звернула на заохочування до більш

широкої участі НУО з країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою (п. 6. 7 ч. 1).

За обсягом наданих прав усі НУО поділяються на три категорії:

а) НУО, що пов'язані з більшістю видів діяльності ЕКОСОП, роблять суттєвий і постійний внесок у досягнення цілей ООН, тісно зв'язані з економічним і соціальним життям населення, мають значну чисельність членів, які представляють основні верстви суспільства з країн різних регіонів світу, наділяються загальним консультативним статусом;

б) організаціям, що мають вузьку компетенцію і міжнародне визнання тільки в деяких галузях діяльності ЕКОСОП, надається спеціальний консультативний статус;

в) інші НУО, які не мають загального чи спеціального консультативного статусу, але можуть час від часу робити корисний внесок у діяльність ООН, включаються до спеціального списку ("Реєстру"). Сюди ж можуть належати також НУО, що мають консультативні відносини з спеціалізованими установами чи органами ООН.

Слід відзначити, що можлива зміна класифікації НУО. Наприклад, резолюцією 1995/305 ЕКОСОП переведено 9 НУО зі спеціального у загальний консультативний статус і 5 НУО — з Реєстру в спеціальний консультативний статус (3. 1995 р.), а резолюцією 1993/329 переведено 2 НУО зі спеціального у загальний консультативний статус і 8 НУО — з Реєстру у спеціальний консультативний статус (3. 1993 р.).

Усім категоріям НУО повідомляється попередній порядок денний ЕКОСОП, її комісій та інших допоміжних органів і спеціальних комітетів. Однак тільки НУО з загальним консультативним статусом мають право запропонувати Комітету з НУО включити у порядок денний Ради питання, в яких вони зацікавлені.

НУО з загальним і спеціальним статусом вправі призначати своїх представників як спостерігачів для присутності на відкритих сесіях ЕКОСОП, її комісій та інших допоміжних органів. Представники НУО, внесені до Реєстру, мають право бути присутніми тільки на засіданнях, що стосуються питань їх компетенції.

За рекомендацією Комітету з НУО ЕКОСОП заслуховує на засіданнях усні виступи НУО з загальним, а за відповідних умов, і з спеціальним консультативним статусом. На засіданнях комісій та інших допоміжних органів можуть бути заслухані усі три категорії

НУО. Крім того, НУО вправі подавати письмові заяви щодо роботи ЕКОСОР, а Генеральний секретар ООН, комісії та інші допоміжні органи Ради можуть рекомендувати провести компетентним НУО спеціальні дослідження, обслідування чи підготувати документи, що інтересують ООН.

Усі три категорії НУО, як правило, акредитуються для участі в міжнародних конференціях, що скликаються ООН, де їм може бути надана можливість для виступу. Вони можуть взаємно консультуватися з посадовими особами Секретаріату ООН. У свою чергу, Генеральний секретар може пропонувати НУО з консультативним статусом термінове і ефективно поширення необхідних документів, доступ до служб документації для друку ООН, забезпечення документами на відкритих засіданнях Генеральної Асамблеї ООН, проведення неофіційних нарад, користування бібліотеками ООН, приміщеннями для конференцій тощо.

Консультативний статус може бути призупинено (чи взагалі його позбавлено) у випадках, коли НУО: а) систематично діє всупереч цілям і принципам Статуту ООН; б) пов'язана з незаконною торгівлею наркотиками чи зброєю, "відмиванням" грошей; в) протягом останніх трьох років не зробила ніякого позитивного внеску в діяльність ООН. Подібні рішення ЕКОСОР приймає за рекомендацією Комітету з НУО. Так, резолюція 1993/330 Ради позбавила консультативного статусу 8 НУО, які не подали відповідні матеріали про свою діяльність (3. 1993 р.), резолюція 1994/50 призупинила консультативний статус однієї з НУО до з'ясування питання про відповідність її діяльності міжнародним нормам у сфері прав людини (3. 1994 р.).

НУО, що мають консультативний статус, можуть впливати на механізм міжнародно-правового регулювання. Так, у процесі правотворчості головна роль НУО полягає: а) у встановленні прогалн у діючому міжнародному праві; б) у розробленні проектів резолюцій і конвенцій; в) у внесенні проектів до відповідних органів держав та міжурядових організацій з вимогою їх детального розгляду; г) створенні за допомогою світової громадської думки морально-політичних і (по можливості) матеріальних умов для підписання й ратифікації міжнародних договорів; д) доктринальному тлумаченні норм міжнародного права відповідно до ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.

До основних завдань НУО у процесі правозастосування належать:

а) громадський контроль за виконанням державами своїх зобов'язань; б) інформування світового співтовариства, в першу чергу ООН, про факти порушення міжнародно-правових зобов'язань; в) розроблення і внесення пропозицій у відповідні органи держав і міжурядових організацій по подоланню кризових ситуацій; г) створення за допомогою світової громадської думки морально-політичних і (по можливості) матеріальних умов для найшвидшого припинення міжнародно-правових порушень; д) використання НУО як посередників (арбітрів) в урегулюванні міждержавних суперечок (5, с. 17-22).

Таким чином, порівнюючи резолюцію 1996/31 з раніш діючою — 1296 (XLIV), слід відзначити, що новий механізм співробітництва ООН — НУО став більш демократичним. Крім чіткого визначення важливої ролі НУО (преамбула) резолюція 1996/31 закріпила принцип справедливого географічного представництва НУО (п. 5), надала більшої можливості безпосереднього співробітництва з ООН не тільки міжнародним, а й субрегіональним, регіональним і навіть національним НУО (п. 8), конкретизувала порядок участі НУО у конференціях ООН (п. 41-54), наголосила про необхідність підтримки НУО з боку Секретаріату ООН (п. 68-70) та ін.

Разом з тим резолюція 1996/31 передбачила нову вимогу — строк існування НУО на момент звернення за наданням консультативного статусу повинен скласти не менше 2-х років (п. 61, h).

У сучасній літературі досі є спірним питання про міжнародну правосуб'єктність НУО (5, с. 23-73). Однак усе більша кількість авторів починає визнавати специфічну правосуб'єктність міжнародних НУО, що мають консультативний статус при міжурядових організаціях (1, с. 47; 7, с. 17). Викликає інтерес точка зору Т.М. Нешатаєвої, яка відстоює правосуб'єктність міжнародних НУО у межах особливий міжнародно-правової системи як права міжнародних організацій (2, с. 165-169). На мій погляд, існують усі підстави визнати міжнародну правореалізуючу (функціональну) правосуб'єктність НУО в межах консультативного статусу.

У зв'язку з цим слід зауважити, що вітчизняні НУО ще слабо використовують можливості для безпосереднього співробітництва з ООН та її спеціалізованими установами, а також регіональними міжурядовими організаціями. Достатньо зазначити, що на лютий 1997 р. Рада Європи надала консультативного статусу 369 НУО (4), серед яких немає жодної з України. Мабуть, більш широке роз'яснення положень резолюції ЕКОСОП 1996/31 і аналогічних ре-

волюцій інших міжурядових організацій буде сприяти швидкому виходу українських НУО на світовий рівень.

Список літератури: 1. Международное право. Отв. ред. Г.В. Игнатенко. - 2-е изд. - М.: Высш. шк., 1995. 2. Нешатаева Т.Н. Влияние неправительственных организаций системы ООН на развитие международного права: Дис... д-ра юрид. наук. - М., 1993. 3. ЭКОСОС. Официальные отчеты: Резолюции и решения. Доп. № 1. 4. Список міжнародних неурядових організацій, які наділені консультативним статусом при Раді Європи. - К.: Центр інформації та документації Ради Європи в Україні, 1997. 5. Тарасов О.В. Международные неправительственные организации в системе мирового гражданского сообщества: Дис... канд. юрид. наук. - Харьков, 1994. 6. Ульянова Н.Н. Международные демократические организации трудящихся и их консультативный статус в ООН: Дис... канд. юрид. наук. - М.-К., 1953. 7. Шестаков Д.Ю. Международно-правовые аспекты деятельности неправительственных организаций, связанных с ООН: Автореф. дис... канд. юрид. наук. - М., 1997.

Д.В. Задыхайло, канд. юрид. наук

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ В УКРАИНЕ

По различным оценкам в современном мире насчитывается от 700 до 1000 свободных экономических зон (СЭЗ). Их география включает в себя не только растущие, развивающиеся страны — Малайзию, Китай, Бразилию и другие, но и развитые — США, Швейцарию, Великобританию и др. Сама идея свободных экономических зон и ее реализация начинается отсчет с XVI в. Примерами могут служить итальянские “порто франко” Ливорно, Генуя, Венеция. История Российской империи также не была чужда этой идее, и в данной связи не лишне вспомнить, что в XIX в. Одесса, Владивосток и Батуми также имели статус “порто франко”. Однако сегодня, как никогда, идея создания свободных экономических зон популярна во всем мире, хотя далеко не всегда оправдывает себя практически. В основе неудач лежат и непоследовательность политических решений, и неточные экономические расчеты, но в конечном итоге — неадекватность правового регулирования СЭЗ, требуемому балансу экономических интересов. Не в последнюю очередь актуальны здесь и вопросы безупречности юридической техники: ведь субъектами правоотношений с СЭЗ зачастую выступают иностранные юридические лица.

Традиционно при создании СЭЗ предполагается достижение